

Protokoll Bispemøtet

18. – 22. oktober 2010

Voksenåsen hotell og konferansesenter

Til stede:

Olav Skjevesland
Helga Haugland Byfuglien
Ole Christian Kvarme
Per Oskar Kjølaas
Laila Riksaasen Dahl
Tor B. Jørgensen
Solveig Fiske
Ingeborg Midttømme
Tor Singsaas
Halvor Nordhaug
Erling Pettersen

Agder og Telemark, preses
Borg, visepreses
Oslo
Nord-Hålogaland
Tunsberg
Sør-Hålogaland
Hamar
Møre
Nidaros
Bjørgvin
Stavanger

Til stede fra sekretariatet:

Christofer Solbakken

generalsekretær

Gjester:

Generalsekretær Berit Hagen Agøy
Riksantikvar Jørn Holme
Avdelingsleder Ulf Holmene
Ekspedisjonssjef Ingrid Vad Nilsen
Avdelingsdirektør Torbjørn Backer Hjorthaug
Prost Trond Bakkevig

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
020/10	Referatsaker
021/10	Orienteringssaker
022/10	Bispemøtets høstseminar 2010
023/10	Styrking av presesfunksjonen
024/10	Dåp på bedehuset
025/10	Saker til Kirkemøtet 2010
026/10	Valg av preses og arbeidsutvalg
027/10	Oppnevning til råd og utvalg
028/10	Møte med Riksantikvaren
029/10	Studiepermisjon for biskoper
030/10	Gudstjenestereformen
031/10	Møte med FAD / Kirkeavdelingen
032/10	Prostetjenesten – Prosten og bispedømmekontoret
033/10	Arbeidet i evalueringsnemnda
034/10	Biskopens godkjenning av lokal trosopplæringsplan
035/10	Nordisk bispemøte i Norge 2013
036/10	Møteplan 2011-2012

Saksbehandler: Christofer Solbakken

Referatsaker

Nr	Tittel
1	Rapport fra rekrutteringsutvalg.
2	Godkjent protokoll fra Kirkerådets maimøte 2010
3	Protokoll fra MKR-møte 06.-07.09.2010
4	Protokoll fra MKR-møte 19.-20.05.2010
5	Protokoll fra Samisk kirkerådsmøte 19 - 20.05.10 i Røros
6	Referat fra bispemødet på Færøerne 03.09.10
7	Høringsuttalelse på oppdatering av forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten
8	Trosopplæringskonferansen 2010: Vi deler!
9	Referat fra KKK-møte 06.09.2010
10	Protokoll STVTP 10.09.2010
11	Protokoll Bispemøtets arbeidsutvalg 14. september 2010
12	Rapport fra ambassadør Petter Ølberg

Vedtak

Referatsakene ble tatt til etterretning.

Saksbehandler: Christofer Solbakken

Orienteringssaker

1. Den økumeniske situasjonen
2. Arbeidet i Kirkerådets kirkeordningsutvalg
3. Den norske kirkes landsfond
4. Frasigelse av presterettigheter
5. Brev fra Diakonforbundet
6. Vigsling i forbindelse med overgang mellom tjenester
7. Utdanning av åndelige veiledere
8. Kirkelige delegasjonsreise til Kina januar 2011
9. Det teologiske fakultet 200 år
10. Medietrening
11. Stemmerett i annet sokn enn bostedssokn
12. Erfaringskonferansen 2010 – Ressurscenteret
13. Konsekvenser ved streik i kirkelig sektor
14. Nyreligiøsitet, folkereligiøsitet og kristen tro
15. Forkynnelse om sykdom og helbredelse
16. 50 år med kvinners prestedtjeneste
17. Carissimi-kretsen
18. Det praktisk-teologiske seminar og kirkeloven § 29
19. Lansering av ny bibeloversettelse i 2011
20. Slottsmiddag 11. november 2010

Vedtak

Orienteringssakene ble tatt til etterretning.

Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Invitasjon til Bispemøtets Høstseminar 2010

Bispemøtets høstseminar 2010

Bispemøtet har drøftet behovet for å være i dialog med en bredere offentlighet om aktuelle saker i samfunnet hvor kirken kan sies å ha et særlig engasjement. Det er lagt opp til en ordning med et åpent seminar i tilknytning til det ordinære høstmøtet. Det er tidligere arrangert to seminarer, ”Statens verdigrunnlag og samfunnets verdier” (2008) og ”Teologi og klima” (2009).

Religionsutøvelse i et sekulært samfunn

Sekulariseringshypotesen fra 1960-tallet, som hevder at religionsutøvelse vil avta med økt modernisering, ser ikke ut til å ha slått til i en global målestokk. Religion er mer nærværende i offentlig liv i dag enn på mange år, og det tales gjerne om ”religionens tilbakekomst”. Samtidig blir vestlige samfunn mer og mer sekulære; skillet mellom stat og religion gjennomføres mer konsekvent, likebehandling og ikke-diskriminering er viktige prinsipper, og bruk av religiøse symboler i det offentlige rom problematiseres.

Program

11.00 Åpning v/ biskop Erling Pettersen

11.15 Hovedforedrag

Sindre Bangstad, post doc., Universitetet i Oslo

Hva er et sekulært samfunn?

11.45 Spørsmål til oppklaring

12.00 Lunsj

13.00 Innlegg 20 min v/

Sturla Stålsett, generalsekretær Kirkens bymisjon, leder av Regjeringens religionspolitiske utvalg

”Aktivt støttende religionspolitikk”: Hvordan støtte religion på en nøytral måte?

Hadia Tajik, Stortingets KUF-komite

Mellom individ og kollektiv: Hva kan staten regulere, og med hvilken begrunnelse?

Harald Stanghelle, Aftenposten

Religion i Norge: Et uavklart traume?

14.00 Pause – kaffe/kake

14.15 Panelsamtale/spm fra salen

Debattleder: Christofer Solbakken

15.15 Oppsummering v/ biskop Solveig Fiske

15.30 Slutt

Vedtak

Seminaret ble gjennomført etter oppsatt program. Det var ca 55 deltakere.

Saksordfører: Per Oskar Kjølaas
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Høringsnotat 2010 – FAD

Forslag til høringsuttalelse

Styrking av presesfunksjonen

Det vises til Bispemøtets tidligere behandling av denne saken, Meld St 13 (2009-2010), inst 330 S (2009-2010). Departementet sendte 28. september 2010 ut et høringsnotat vedrørende oppfølgingen av denne saken. Det tas sikte på at regler for ny ordning trer i kraft fra 1. januar 2011.

Høringsnotatet

Høringsnotatet gir en fremstilling av sakens gang, og departementets forslag legger til grunn et prinsipp om at regelendringer blir så få og små som mulig. Det midlertidige ved ordningen fremholdes, og regelendringene handler derfor om nødvendige justeringer for å få ny ordning på plass.

Arbeidsoppgavene for preses blir som i dag

Høringsnotatet følger opp Kirkemøtets uttalelse om den lederfunksjon denne stillingen skal ha i vår kirke. Notatet gir for øvrig lite føringer på innholdet i tjenesten. Tilsynstjenesten begrenses til Nidaros domprosti, og preses gis den myndighet som ligger til biskopen etter gjeldende regler innenfor domprostiet. Dette betyr også at preses gis fortrinn til Nidarosdomen, og avgjør i siste instans om bruken av Nidarosdomen. Ut over dette blir det opp til biskopen selv, samt Bispemøtet gjennom forretningsordenen, å gi innhold til tjenesten.

Forholdet mellom preses og Nidaros biskop

Rettslig sett vil Nidaros bispedømme ha to biskoper. Begge har sete i bispedømmerådet, hvilket hjemler begges deltakelse i Kirkemøtet. Preses møter imidlertid bare i rådet i enkelte positivt avgrensede saker. Domprosten har preses som sin tilsynsbiskop, men er fast vikar for Nidaros biskop, og deltar i prostemøtet hos Nidaros biskop. Nidaros biskop blir stedfortreder for preses hva angår tilsynsfunksjonene for domprostiet, mens visepreses som i dag er stedfortreder for preses i presesfunksjonene. Det vil være nødvendig at de to biskopene seg imellom avklarer noe om roller og tjenesteoppgaver.

Fremgangsmåte ved utvelgelse av preses

Fremgangsmåten ved utvelgelse av preses er beskrevet nokså summarisk.

Kjernepunktene er imidlertid som følger:

1. Departementet ber Bispemøtet nominere tre kandidater.
2. Bispemøtet nominerer tre kandidater og sender til...
3. Nidaros bispedømmeråd, menighetsrådene i domprostiet og de vigslede medarbeiderne i domprostiet til avstemning.
4. Kirkerådet stemmer over de nominerte.
5. Bispemøtet prioriterer de tre kandidatene og oversender saken til departementet.
6. Regjeringen utnevner.

Det er uklart hvordan stemmegivningen er tenkt gjennomført, og det er uklart hvordan Bispemøtets prioritering (pkt 5) skal forholde seg til stemmegivningen (pkt 3 og 4). Det må forutsettes at departementet gir nærmere orientering om dette.

Når det gjelder medvirkning i den forberedende prosessen har departementet tatt utgangspunkt i det som gjelder for utnevning av biskop. Proster og professorer er de to grupper av stemmeberettigede som er tatt ut. Nå har det lenge vært diskutert om disse to gruppene skal oppbære stemmerett ifm bispeutnevning i fremtiden, men når departementet nå tar dem ut får det til konsekvens at de lokale instanser styrker seg på bekostning av de nasjonale. Dette er interessant – og kanskje litt overraskende – all den tid det handler om et embete med hovedsakelig nasjonale oppgaver.

En enklere modell ville være å si at bispedømmerådet representerer det lokale og Kirkerådet representerer det nasjonale, og latt stemmegivning være begrenset til disse to instanser. Da ville man i større grad tatt hensyn til nettopp den nasjonale karakteren ved presesembetet, og det unike og ekstraordinære ved embetet.

Videre prosess

Departementet har sendt saken på høring til følgende instanser:

Agder og Telemark bispedømmeråd
Bjergvin bispedømmeråd
Borg bispedømmeråd
Hamar bispedømmeråd
Møre bispedømmeråd
Nidaros bispedømmeråd
Nord-Hålogaland bispedømmeråd
Oslo bispedømmeråd
Stavanger bispedømmeråd
Sør-Hålogaland bispedømmeråd
Tunsberg bispedømmeråd
Agder og Telemark biskop
Bjergvin biskop
Borg biskop
Hamar biskop

Møre biskop
Nidaros biskop
Nord-Hålogaland biskop
Oslo biskop
Stavanger biskop
Sør-Hålogaland biskop
Tunsberg biskop
Trondheim kommune
Trondheim kirkelige fellesråd
Menighetsrådene i Nidaros domprosti
Kirkerådet
KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
Den norske kirkes presteforening
Fagforbundet teologene
Nidaros domkirkes restaureringsarbeider

Departementet legger opp til at nytt regelverk vil tre i kraft fra 1. januar 2011. Departementet vil umiddelbart be Bispemøtet nominere tre kandidater, og dette må da gjøres på det berammede bispemøtet i slutten av januar 2011. Deretter sendes saken til de øvrige instanser som skal medvirke i prosessen.

Departementet har gitt uttrykk for at de ønsker en rask prosess, og helst ser for seg en utnevning i kirkelig statsråd før vårens Kirkemøte. Det betyr at Bispemøtet må slutføre prosessen senest 18. mars 2011. Kirkerådet behandler saken på sitt møte 15.-16. mars. Det ligger dermed an til å måtte beramme et ekstraordinært bispemøte 17. mars 2011.

Vedtak

Bispemøtet drøftet saken. Det meste i departementets forslag til regelverk ble bifalt. Når det gjaldt regler for nominasjon og utvelgelse, ble det reist innvendinger mot den vektforskyvning til fordel for lokale instanser som foreslås. Bispemøtet vil understreke at det nye embetet hovedsakelig vil ha oppgaver av nasjonal karakter, og at dette bør reflekteres i prosedyren for utvelgelse.

Det avholdes et ekstraordinært bispemøte 17. mars 2011.

Saksordfører: Halvor Nordhaug
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Rundskriv fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 10. april 1992

Notat av 15. september 2009

Utkast til avtale – september 2010

Dåp på bedehuset

En rekke lokale forsamlinger tilknyttet de kristelige organisasjonene har de senere år etablert en praksis med jevnlig gudstjenestefeiring med sakramentsforvaltning. Enkelte av disse forsamlingene er utviklet til noe som ligner svært mye på en selvstendig menighet, og enkelte organisasjoner er også inne i en prosess hvor relasjonen til Den norske kirke drøftes og hvor det kan være aktuelt å etablere seg som et eget trossamfunn. Samtidig er det slik at de fleste medlemmer og aktive i organisasjonene også er medlemmer i Den norske kirke. Langt de fleste som døper sine barn i slike sammenhenger ønsker at også barna skal bli medlemmer av Den norske kirke.

Kirkerettslig er situasjonen den at når minst én av foreldrene er medlem av Den norske kirke, er barnet ”tilhørende” Den norske kirke. Når barnet døpes med en kristen dåp vil det automatisk være å betrakte som et medlem i Den norske kirke. Endringen i status fra ”tilhørende” til ”medlem” må registreres i medlemsregisteret, hvilket skjer gjennom registrering i kirkeboken om at dåp har funnet sted.

Kirkeboken, som et register over prestens embetshandlinger, er under avvikling. Det vil vil sitte igjen med et medlemsregister, hvor det også vil fremgå tid og sted for dåp. Utskrift fra medlemsregisteret vil være en medlemsattest. Dåpsattest kan forstås på to måter. Enten som en attest i betydningen bekreftelse om at dåp har funnet sted. Eller som en utskrift av at dåp er registrert i kirkeboken. I streng forstand er det vanskelig å utstede dåpsattest i førstnevnte betydning når dåpen har skjedd utenfor kirken. I praksis vil problemene være mindre. Vilkåret om at dåpsattest kun kan gis dersom barnet er fremstilt i kirken, referer til dåpsattest i førstnevnte forstand. For personer som døpes på bedehusene vil fremstilling i kirken neppe være aktuelt, og bør heller ikke behandles som et vilkår.

Når det gjelder tilsyn legger organisasjonene til grunn at tilsyn utøves av organisasjonen selv ved dens ledende organer. De uttrykker skepsis mot at det skal utvikles sterke systemer for biskoppelig tilsyn utover dette.

For å ivareta enkelte forhold rundt denne situasjonen er det inngått en rekke lokale og regionale avtaler mellom kirken og den enkelte organisasjon/forsamling.

Et nytt bakteppe for denne saken er utfordringer knyttet til nye menighetsdannelser, mer fleksibel kirkestruktur (soknetilknytning, valgbarhet) og valgmenigheter. Fortsatt er det den geografiske soknestruktur som ligger til grunn, og som er å forholde seg til.

Bispemøtet og Kirkerådet tok høsten 2009 initiativ til en samtale med representanter for Normisjon, Indremisjonsforbundet og Norsk luthersk misjonssamband med sikte på å avklare enkelte praktiske spørsmål rundt dåpshandlinger forrettet i organisasjonsforsamlinger. På et møte i januar 2010 ble det enighet om å utarbeide en felles veileder eller avtale på nasjonalt nivå vedrørende denne type forhold.

Forslag til veileder er utarbeidet av organisasjonene, Kirkerådet og Bispemøtet i fellesskap.

Organisasjonene har uttalt følgende til arbeidet med felles veileder:

Vi ser stort på å få på plass en veiledning etter drøftinger med dere i DNK som innebærer at vi på en uproblematisk måte kan få registrert personer som døpes i bedehus og forsamlinger i DNK når dette er i samsvar med foresattes/foreldres ønske. Som vi har snakket åpent om i de samtaler vi har hatt vil dette måtte være innenfor en ramme hvor DNK anerkjenner den dåp som blir forrettet under organisasjonenes ansvar, og at det ikke kreves "tilsyn" fra biskopen eller annen kirkelige myndigheter. Vi opplever at det vil bli ivaretatt med det foreliggende notat med de merknader vi nå har gjort.

Vedtak

Det fremlagte forslag til avtale/veileder anbefales med de endringer som fremkom i møtet.

Saksordfører: Christofer Solbakken
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Sakliste til Kirkemøtet 2010

Innkalling til Kirkemøtet

Saker til Kirkemøtet 2010

Til årets kirkemøte videreføres den ordning som ble lansert i fjor, at preses holder en innledende hilsningstale på vegne av Bispemøtet.

Vedtak

Bispemøtet drøftet sakskartet til Kirkemøtet 2010.

Saksordfører: Olav Skjevesland og Per Oskar Kjølaas
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Valg av preses og arbeidsutvalg

Etter Reglement for Bispemøtet §§ 3 og 4 skal Bispemøtet velge preses for 4 år og visepreses og arbeidsutvalg for 2 år om gangen. Biskop Olav Skjevesland fullfører i høst sitt fjerde år som preses, biskop Helga Haugland Byfuglien sitt andre år som visepreses og biskop Ole Chr. Kvarme sitt andre år som medlem av arbeidsutvalget. I samme periode har biskop Solveig Fiske vært varamedlem til arbeidsutvalget.

Bispemøtet oppnevnte i mars 2010 en valgkomite bestående av biskop Skjevesland og biskop Kjølaas til å forberede valget og foreslå kandidater til vervene, jf sak BM 12/10. Valgkomiteen fremlegger sitt forslag i møtet.

Høstens valg må sees i sammenheng med det pågående arbeidet for å etablere et eget bispeembete med presesfunksjonen som hovedoppgave, jf sak BM 23/10. Det foreslås derfor at det nå velges preses med funksjonstid frem til tidspunktet for tiltredelse for biskopen som utnevnes til det nye presesembetet, og ikke for fire år slik reglementet sier. Dette er avklart med departementet.

Den nye ordningen som ventes å tre i kraft fra 1. januar 2011 vil omhandle valg og utnevning av preses. Reglene for valg av visepreses og arbeidsutvalg vil videreføres slik de nå gjelder. Funksjonstid for visepreses og arbeidsutvalg vil derfor være to år.

Vedtak

Biskop Olav Skjeveslands funksjonstid som preses utløper i oktober 2010. Bispemøtet legger til grunn at ordningen med et nytt, tolvte bispeembete med presesfunksjonen som hovedoppgave vil tre i kraft i løpet av 2011. Bispemøtet vil i påvente av at den nye ordningen skal tre i kraft prolongere det sittende arbeidsutvalgets funksjonstid frem til den nye, tolvte biskop er utnevnt og tiltrådt.

Dette innebærer at visepreses biskop Helga H. Byfuglien velges til preses med funksjonstid fra dags dato og frem til ny, tolvte biskop er utnevnt og tiltrådt.

Medlem av arbeidsutvalget biskop Ole Chr. M. Kvarme velges til visepreses med funksjonstid fra dags dato og frem til ny, tolvte biskop er utnevnt og tiltrådt.

Varamedlem til arbeidsutvalget biskop Solveig Fiske velges til medlem av arbeidsutvalget med funksjonstid fra dags dato og frem til ny, tolvte biskop er utnevnt og tiltrådt.

Det vil etter dette være behov for å supplere med et nytt varamedlem. Bispemøtet velger biskop Tor B. Jørgensen som varamedlem til arbeidsutvalget, med funksjonstid fra dags dato og frem til ny, tolvte biskop er utnevnt og tiltrådt.

Det følger av dette at Bispemøtet velger nytt arbeidsutvalg (visepreses, medlem og varamedlem) etter at ny, tolvte biskop er utnevnt og tiltrådt.

Saksordfører: Tor B. Jørgensen
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Oppnevning til råd og utvalg

Det vises til sak BM 17/06. Bispemøtet oppnevner representanter til følgende verv:

a) Sentralkirkelige råd og utvalg

Kirkerådet 2011-2012
Preses, visepreses (vara)

Mellomkirkelig råd 2011-2012
Stavanger biskop

Samisk kirkeråd 2011-2012
Sør-Hålogaland biskop

Nemnd for gudstjenesteliv 2010-2013
Sør-Hålogaland biskop

b) Virksomheter under Bispemøtet

Leder av styringsgruppen for "Veien til prestatjeneste" (VTP)
Tunsberg biskop

Leder av styringsgruppen for arbeidsveilederutdanning (STAVU)
Møre biskop

c) Ledelse og arbeidsgiveransvar

Kontaktforum for ledelses- og kompetanseutvikling (KLK)
Preses og generalsekretæren

Sentralt etterutdanningsutvalg (SEU)
Bjørgvin biskop

Sentralt arbeidsmiljøutvalg (SAMU)
Nidaros biskop

Samarbeidsrådet for overgrepssproblematikk (SRO)
Hamar biskop og Målfrid Bjørge, Agder.
Oppnevnt av arbeidsutvalget, jf sak BM/AU 03/10.

d) Lære og økumenikk

Norges kristne råd (forslag til Kirkemøtet) 2011-2013
Preses, visepreses (vara)

Katolsk-luthersk samtalegruppe (KATLUSA), (forslag til Mellomkirkelig råd)
Oslo biskop

Nådens fellesskap (forslag til Mellomkirkelig råd)
Agder og Telemark biskop

Teologisk nemnd 2012-2015
Borg biskop

e) Diverse

IKO 2011-2014
Agder og Telemark biskop

Kirkens Nødhjelps representantskap (forslag til Kirkemøtet) 2011-2013
Nord-Hålogaland biskop

Styret for Det praktisk-teologiske seminar (forslag til departementet)
Hamar biskop
Funksjonsperioden er fra 1/11 2011 til 1/11 2015.

Styret for Kirkelig utdanningscenter i Nord 2011-2014
Nord-Hålogaland biskop

Den norske kirkes landsfond: Generalsekretæren

Tilleggsgavefondet: Oslo biskop og generalsekretæren

Bibelselskapets styre (oppnevnt av Bibelselskapets representantskap)
Nidaros biskop

Der hvor vara ikke står oppført, oppnevnes domprosten i det respektive bispedømmet til vara.

Hvis ikke noe annet er angitt gjelder oppnevningen for fire år, altså fra 2011-2014.

Reiseutgifter m.v. i tilknytning til vervene dekkes av oppdragsgiver eller den respektive biskop. Bispemøtet dekker reiseutgifter til møter i STVTP.

Saksordfører: Olav Skjevesland
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Notat av Olav Skjevesland

Rundskriv om Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø (2000)

Møte med Riksantikvaren

Biskopen er tillagt en betydelig forvaltningskompetanse knyttet til kirkebyggene. Tilsvarende har Riksantikvaren både rådgivingsfunksjon der hvor biskopen har avgjørelsesmyndighet, og har samtidig selvstendig myndighet overfor vernede og listeførte kirkebygg.

Biskop og riksantikvarembete har derfor et felles ansvar for en god forvaltning av kirkebyggene. Biskopene vil normalt legge vekt på kirkebyggenes funksjonelle bruksverdi som rom for levende gudstjenestefeiring, mens Riksantikvaren normalt vil legge vekt på kirkebyggenes kulturhistoriske verdi og ta de nødvendige vernehensyn. I konkrete saker vil det ofte handle om å finne gode løsninger hvor disse hensyn balanseres.

Vedtak

Bispemøtet er glad for at det er etablert en god dialog til Riksantikvaren, og at det uttrykkes et felles ønske om å ta vare på våre kirkebygg på en slik måte at de både kan være gode kulturminner og hensiktsmessige rom for gudstjenester og kirkelige handlinger. Bispemøtet imøteser Riksantikvarens arbeid med å revidere kirkerundskrivet fra år 2000, og vil gjerne bidra inn i den prosessen.

Saksordfører: Tor Singsaas
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Tabellarisk oversikt over studiepermisjoner

Studiepermisjon for biskoper

Det vises til sak BM 33/09.

Departementet tilskrev Bispemøtet 22. desember 2009 og meddelte at så langt det er mulig vil en ta utgangspunkt i premissene i nevnte vedtak ved behandling av søknad fra biskop om studiepermisjon.

Dette innebærer at det vil innvilges 4 ukers studiepermisjon med lønn i forbindelse med tiltredelse (før tiltredelse eller i løpet av første år som biskop). Det forutsettes at det utvikles et innføringsprogram for denne permisjonsbolken. Et slikt innføringsprogram utvikles av departementet og Bispemøtet i samarbeid.

Videre vil det innvilges studiepermisjon med lønn i 12 uker hvert fjerde år, evt ni uker hvert tredje år. Departementet ber om at Bispemøtet koordinerer tidspunktene for biskopenes studiepermisjoner.

Studiepermisjoner i 2010

Jørgensen, Midttømme, Kvarme, Nordhaug og Pettersen (5 stk).

Innvilgede studiepermisjoner for 2011

Skjevesland og Dahl (2 stk).

Studiepermisjoner for 2011-2012

Etter det som nå foreligger bør biskopene Byfuglien, Fiske og Kjølaas gjennomføre studiepermisjon i løpet av de neste to årene.

Innføringsprogram for nye biskoper

Som nevnt er departementet innstilt på å innvilge 4 ukers studiepermisjon i forbindelse med tiltredelse. Departementet har i møte med Bispemøtets arbeidsutvalg utviklet tanken om at dette tilrettelegges helt eller delvis som et innføringsprogram. Det forutsettes at innholdselementene utvikles i fellesskap.

Vedtak

Bispemøtet anbefaler at biskopene Byfuglien, Fiske, Kjølaas og Midttømme gjennomfører studiepermisjon i løpet av 2011-2012.

Generalsekretæren bes følge opp arbeidet med et innføringsprogram i samarbeid med departementet. Bispemøtet vil særlig fremheve følgende momenter som aktuelle for innholdet i innføringsprogrammet:

- Kunnskap om det nye bispedømmet
- Kirkerett (kirkeloven, tjenesteordninger, andre reglement)
- Systemforståelse
- Rolleforståelse
- Besøk til relevante instanser
- Etablere arbeidsveiledning
- Forståelse av biskopens tilsyn
- Litteratur

Saksordfører: Ole Chr. Kvarme
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Høringsbrev

Høringsspørsmål

Alminnelige bestemmelser – Ordning for hovedgudstjeneste

Alminnelige bestemmelser – Dåp

Gudstjenestereformen

Sammendrag

Bispemøtet har tidligere bestemt at gudstjenestereformen skal opp til drøfting på hvert bispemøte frem til ny ordning er vedtatt. På bispemøtet i juni 2010 gav Bispemøtet en læremessig behandling av Kirkerådets forslag til nytt liturgisk materiale. Kirkerådet har på sitt møte i september 2010 tatt Bispemøtets vedtak til følge, og justert det forslag som nå fremmes for Kirkemøtet. I tillegg er det nå sendt ut på høring en sak om alminnelige bestemmelser til ordning for hovedgudstjeneste og dåp.

Spørsmålet om ny salmebok er orienteringssak til Kirkemøtet.

Bispemøtet behandlet på sitt forrige møte spørsmålet om verbformen i Agnus Dei, og endte da opp med å anbefale fortidsformen ”bar”, jf sak BM 18/10. Hovedargumentet for denne formen er at den understreker engangsaspektet ved Kristi soningsdød: Kristus døde en gang for alle, og hans offer kan ikke og skal ikke gjentas. Gjennom nattverdens offermåltid får vi del i syndenes forlatelse og frelsens goder som han vant for oss på gjennom sin død og oppstandelse.

Vedtak

Bispemøtet har foretatt en ny gjennomgang av spørsmålet om verbformen i Agnus Dei. Etter en votering vil to biskoper holde fast på det opprinnelige vedtaket (fortidsformen ”bar”), mens de øvrige 9 biskoper vil anbefale for Kirkemøtet at man i den nye liturgien velger presens: ”Du Guds lam, som *bærer* verdens synder”.

Til grunn for dette vedtaket har flertallet i Bispemøtet særlig lagt vekt på følgende momenter:

Økumeniske forhold

I Det nye testamente finner vi utsagnet: ”Se, Guds lam, som bærer bort verdens synd” (Joh 1,29). Denne formen – bærer / bærer bort – gjenfinnes da også i nesten samtlige liturgier i kristne kirker verden over. Det var også denne formen Luther selv valgte i sine liturgier. Den norske kirke utgjør imidlertid et unntak sammen med enkelte tyske kirker. For Den norske kirkes vedkommende har fortidsformen ”bar” vært brukt helt siden Agnus Dei kom inn som eget, fast liturgisk ledd i 1914. Etter Bispemøtets mening er det en styrke dersom Agnus Dei-leddet utformes mest mulig likt i alle kristne kirker, og i samsvar med det bibelske utgangspunkt i Joh 1,29.

Forståelsen av nattverdhandlingen som anamnese

I nattverden finner det sted en sakramental og reell ”ihukommelse” (gresk: *anamnesis*) av Kristi offer. Her gjøres Kristi frelseshandling på Golgata presentisk og nærværende i og med brødet og vinen som mottas i måltidet. Vi kommer Kristus, Guds lam, og hans offer i hu på en slik måte at fortid, nåtid og fremtid smelter sammen. Kristi frelsesverk aktualiseres og gjøres nærværende på en måte som best kan uttrykkes ved bruk av presens, en presensform som nettopp forutsetter frelsens historiske engangshandling.

Frelsens tid – chronos og kairos

Kristi død og oppstandelsen kan tidfestes i vår historie (chronos). Samtidig er disse begivenhetene evige realiteter som skaper en ny virkelighet og en ny frelsens tidsalder. Gud gjør fortidens hendelser på ny gjeldende i våre liv. Det Guds lam som en gang døde på Golgata kommer til oss i dag (kairos) for å bære (bort) våre synder. Det er også dette ofrede Guds lam som i Guds evige rike skal tilbes og hylles (Åp 5,6; 5,12; 14,4; 19,9)

Kristi evige overgivelse til Faderen

På korset gir Sønnen seg hen til Faderen og overlater sitt liv i hans hender. Denne Kristi overgivelse til Faderen er ikke begrenset til korshendelsen, men kjennetegner det indretrinitariske liv og fellesskap mellom Faderen, Sønnen og Ånden. Kristi overgivelse av seg selv til Faderen for vår skyld, er en presentisk realitet som gjentar seg også i dag og til evig tid, og gjennom Den hellige Ånds formidling trekkes vi også inn i denne hendelsen og får del i frelsen som Kristus vant.

Kristus vår bror

Kristus har etter sin oppstandelse og himmelfart fortsatt to naturer, han er både Gud og menneske. Som vår frelser og vår bror kjenner han våre livsvilkår fullt ut, og han er vår talsmann hos Faderen og går der i forbønn for oss. Kristus lider med de lidende og er nå med sin menneskelige natur til stede i Gud med sine korsmerker. Dette forhold, som ivaretar et viktig sjelsørgerisk anliggende, kommer best fram ved bruk av presens.

Et mindretall i Bispemøtet, biskopene Laila Riksaasen Dahl og Olav Skjevesland, vil anbefale Kirkemøtet å velge fortidsformen. Det anføres følgende begrunnelse fra mindretallet:

Til støtte for fortidsformen ”bar” i *Agnus Dei*, kan anføres eksegetiske, systematisk-teologiske, liturgiske og sjelesørgeriske argumenter:

Eksegetisk må det påpekes at presensformen i Joh 1,29 – på det gitte frelseshistoriske stadium – peker fremover. ”The present here may have future force: will take away”, skriver R.E. Brown i sin store Johannes-kommentar, Vol I, pp 51f. – I Johannes-evangeliets komposisjon går det en linje til 12,21, hvor det dukker opp noen grekere som ønsker å ”se” Jesus (*Iesoun idein*). I det samme øyeblikk Jesus får høre dette, er timen kommet for hans herliggjørelse. For det gis ingen mulighet til å ”se Jesus” i tro og tilhørighet utenom den herliggjørelse som først må skje gjennom hans død og oppstandelse. Å ”se” Jesus, er hos Johannes ofte ensbetydende med ”å tro på”. Alt i alt: Joh 1,29 må klart ses innenfor sin gitte frelseshistoriske kontekst.

Systematisk-teologisk kan det hevdes at den kontroversteologiske spenning mellom katolsk messeoffer og evangelisk nattverd ikke er så sterk i dag. Men fra luthersk side er det sentralt å fastholde at Kristi offer (hvor han ”bar”) er tilstrekkelig til å sone alles synd. Den som foregir å ofre Kristus på nytt (presens ”bærer”) i messens ublodige offer, tilkjenner at vedkommende anser Kristi offer som utilstrekkelig.

Liturgisk er å si at tydeordene i nattverden knytter an til den jødiske skikken at husfaren ved påskemåltidet tolket betydningen av måltidets ulike elementer. Jesu tydeord er sikkert formulert i tilslutning til beretningen om hvorledes den gamle pakt ble sluttet på Sinai og hvorledes Moses da stenket paktofferblod på folket og sa: ”Se, dette er paktens blod” (2 Mos 24,8). – I nattverden er det selve elementene som tydes, ikke den rituelle handling som utføres. Nattverden former ikke et offer, men har karakter av et måltid *basert* på et offer. I nattverdens brød og vin settes kommunikantene i real-sakramental forbindelse med Jesu legeme og blod, som han *ga* til soning for våre synder.

Sjelesørgerisk er det et svært viktig poeng å kunne fastholde for en som strever med å tro syndenes forlatelse at Kristus ”bar” våre synder ”en gang for alle” (*ephapax*, Hebr 9,12) i en avsluttet, fortidig frelseshandling, jf Hebr 10,18.

Saksordfører: Helga Haugland Byfuglien
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Enkelte paragrafer fra straffeloven

Brev fra Riksadvokaten

Notat vedrørende den påtalemessige vurderingen i straffbare handlinger

Møte med FAD/Kirkeavdelingen

FAD/Kirkeavdelingen har bedt om en samtale med Bispemøtet om saker som er aktuelle fra deres side. Sakene fremmes i møtet.

Bispemøtet har tidligere behandlet spørsmålet om sjelesorg og grenseoverskridende adferd, jf sak BM 04/08, 10/10 og 16/10. Til den sistnevnte sak kom riksadvokat Tor-Aksel Busch til Bispemøtet for en samtale om enkelte av de rettslige momentene ved denne type problematikk.

Følgende spørsmål har vært oppe til drøfting:

1. Forståelsen av overgrep sett i lys av sjelesorgsituasjonen. Hvordan konstitueres en sjelesorgsituasjon? Hva er et overgrep i denne sammenheng?
2. Hvilken rettslig beskyttelse har den fornærmede?
3. Hvilken praksis skal biskopene legge opp til i håndtering av saker som må forstås som overgrepssaker; a) tap av presterettigheter, b) gjenerverv av presterettigheter, c) avskjed i nåde eller avskjed uten nåde (embedsmenn), oppsigelse eller avskjed (tjenestemenn).
4. Kan det være tjenlig med et eksternt kompetanseorgan?

Møtet med riksadvokaten bidro til å skape større klarhet i flere av disse punktene. Det er likevel behov for å utvikle videre en tydeliggjøring av biskopenes praksis i denne type saker, samt spørsmål knyttet til tap og gjenerverv av presterettigheter. Det bør også vurderes om vi har gode nok systemer for å forsikre oss mot feilansettelser, og om det vil være behov for en sentral og ajourført benediksjonsprotokoll.

Bispemøtets arbeidsutvalg har drøftet saken, jf sak BM/AU 16/10, og bestemt at saken skal tas opp til drøfting med departementet.

Vedtak

Bispemøtet ser nødvendigheten av å arbeide videre med sakskomplekset også i samarbeid med departementet.

Departementet orienterte videre om følgende saker

- Ikrafttredelse av grunnlovsendringer våren 2012
- Rekruttering til prestedtjeneste
- Arbeidet i sentralt etterutdanningsutvalg
- Konsekvenser ved oppheving av prestegjeld
- Elektronisk kirkebok

Saksordfører: Laila Riksaasen Dahl
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Prostetjenesten – Prosten og bispedømmekontoret

Etter innføring av ny tjenesteordning for proster (TOP) og gjennomføringen av kurset Utviklingsprogram for proster (UPP) er ”den nye prosten” blitt konsolidert. Prosten er biskopens nærmeste medarbeider i linjen, leder prestatjenesten i prostiet og utøver arbeidsgivers styringsrett. Den nye prosten er sterkere definert som (mellom-) leder, selv om en forvaltning og fullmakter knyttet til økonomi er begrenset.

Bispemøtet har på denne bakgrunn vedtatt å drøfte ulike aspekter ved prostetjenesten, jf sak BM 14/09 (oktober 2009). Dette vil bidra til en videre utvikling av prostetjenesten, samt en viss samordning bispedømmene imellom hva angår innretning, vilkår og videre utvikling for prostetjenesten.

- 1) biskopens ledelse av prestene gjennom prostene (sak BM 8/10 – mars 2010)
- 2) prosten og bispedømmekontoret (oktober 2010)
- 3) prostemøtet
- 4) prosten og fellestrådet
- 5) prostens menighetstjeneste
- 6) prosten som strategisk leder.

Prost og bispedømmekontor

Under UPP ble det fra mange proster satt ord på en utilfredshet knyttet til kontakt og kommunikasjon med bispedømmekontoret. Prostens forventninger knyttet til egen rolle og samarbeidet med biskopen synes å implisere en bestemt relasjon til bispedømmekontoret, samtidig som disse er mindre artikulerte enn forventningene til biskopen.

I Bispemøtet er relasjonen biskop-stiftsdirektør drøftet flere ganger, ofte uten protokollat. En egen arbeidsgruppe utredet ulike sider ved delegasjons til stiftsdirektør og prost, og Bispemøtet har gjort vedtak om et veiledende delegasjonsreglement, jf sak BM 12/08. Den legger til grunn at biskopens delegasjon av myndighet til prosten er å betrakte som ekstern (egentlig) delegasjon, mens biskopens delegasjon til stiftsdirektøren er intern (uegentlig) delegasjon.

Biskopens medarbeidere i stab og linje

Hvis man skal bruke stab- og linjeorganisering som hjelp til å rydde i forholdet mellom prostens og bispedømmekontoret, må man innledningsvis lokalisere prostens som biskopens medarbeider i linjen og bispedømmeadministrasjonen som biskopens medarbeidere i stab.

Stabsmedarbeidere er ikke overordnet medarbeidere i linjen. Som stabsmedarbeidere er de imidlertid en del av biskopens organ, og kan slik sett opptre på biskopens vegne. Mye av dette er regulert gjennom et eget delegasjonsreglement. Biskopen delegerer avgjørelsesmyndighet i enkelte saker, eller i saker på et gitt nivå, til stiftsdirektøren.

Bispedømmekontorets oppgaver

Bispedømmekontoret er en felles administrasjon for biskop og bispedømmeråd, og kontoret har en rekke oppgaver som i stor grad griper inn i prostens tjeneste og ansvarsfelt: tilsetninger, ferie og fritid, lønn og reiseregninger, sykdom og permisjon m.v. - alt dette er felter hvor prostens har en viktig rolle overfor prestene, men hvor også bispedømmekontoret, enten ved stiftsdirektøren, personalsjef, økonomisjef eller annen rådgiver forvalter økonomi og regelverk. På disse områdene vil det derfor være en utstrakt samhandling mellom prostens og bispedømmekontoret. Ofte er biskopen involvert, men like ofte ikke.

Dette fordrer derfor både en system- og rolleforståelse fra både prostens og medarbeidere på bispedømmekontoret. Bispedømmekontorets rådgivere vil i denne sammenheng være service- og ressurspersoner for prostens, ikke prostens overordnede (som en del av bispeembetets organ).

Kirkefaglige saksfelt

På det kirkefaglige saksfelt er det mindre forvaltningsoppgaver i grensesnittet til prostens. Men også her yter bispedømmekontoret en service- og rådgivningstjeneste som også innbefatter kontakt med prostene.

I biskopens visitasarbeid er mye av det forberedende arbeid ivaretatt ved rådgivere på bispedømmekontoret. Prostens rolle i visitasarbeidet er antakelig mer fastlagt her enn på andre felt, men kanskje likevel noe ulikt mellom bispedømmene.

Vedtak

Saken ble drøftet.

Saksordfører: Ingeborg Midttømme
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Saksdokumenter:

Notat av 24.09.2010 fra seniorrådgiver Øyvind Meling, Kirkerådet

Arbeidet i evalueringsnemnda

Forskrift om tilsetting av menighetsprest, fastsatt ved kgl res av 17. juni 1988 (senere endringer) regulerer bla kompetanse- og kvalifikasjonskravene for hvem som kan tilsettes som menighetsprest. Det foreligger tre kategorier: 1) personer med cand. theol.-grad eller tilsvarende (teologisk eller kristendomsfaglig mastergrad), §§ 2 og 3, 2) personer med annen høyere utdanning (mastergrad), § 4 og 3) personer hvor Evalueringsnemnda gjør vedtak om bortfall av formelt kompetansekrav.

Vilkårene for tilsetting etter kategori 3) er meget strenge. Likevel er det ordinert i gjennomsnitt 3 personer pr år de siste 10 årene etter denne bestemmelsen. Det kan antyde at praktiseringen er mer romslig enn hva som var tiltenkt da ordningen ble vedtatt. Det spesielle med denne kategorien er at søknad må fremmes av biskopen, og at biskopen ikke kan fremme søknad med mindre biskopen er overbevist om at personen utvilsomt er særlig kvalifisert for å utføre prestatjeneste i Den norske kirke, og det må foreligge et særlig kirkelig behov for vedkommendes tjeneste, jf § 5.

Evalueringsnemnda har inntrykk av at biskopene i sine søknader ikke holder seg til forskriftens kriterier i sin argumentasjon. Det kan derfor være grunn til at Bispemøtet drøfter saken, regelverket og biskopens praktisering av regelverket. Nemnda har inntrykk av at det til tider fremmes søknader som primært er begrunnet i personens ønske om prestatjeneste, ikke i kirkens behov eller særlige forhold.

Utenlandske kandidater

Personer fra utlandet utgjør i denne sammenheng en helt annen problemstilling. Likevel kan det være av interesse for helheten i saken også å ha denne tematikken i synsfeltet.

Når det gjelder EØS-borgere som er ordinert til prestatjeneste i et evangelisk-luthersk kirkesamfunn, gir Kirkerådet autorisasjon for prestatjeneste i Norge. Kompetansekravet er 3-årig høyere teologisk utdanning. For EØS-borgere av annen konfesjon (anglikanere etter Porvoo-avtalen), samt for borgere fra resten av verden, må utdanningsinstitusjonene ekvivalere/godkjenne utdanningen.

Pr 1.10 2010 er 49 av 52 søkere godkjent etter tilkjenning av kompetanse, § 4,

De 49 som er godkjent etter § 4 fordeler seg slik på utdanningsgrader:

30 Cand.philol med kristendomskunnskap hovedfag/master i kristendomskunnskap
5 Cand.philol med nordisk hovedfag
1 Cand.philol med engelsk hovedfag
1 Cand.philol med kirkehistorie hovedfag
1 Cand. jur
1 Cand.scient med idrett hovedfag
1 Cand.philol med etnologi hovedfag
1 Cand.philol med tysk hovedfag
1 Cand philol med filosofi hovedfag
1 Cand.philol med arkeologi hovedfag
1 Hovedfag rel. vitenskap
1 Hovedfag kirkelig undervisning
1 Master i praktisk kunnskap
1 Master i profesjonsetikk og diakoni
1 Hovedfag spes.ped.
1 Cand.philol kulturstudier

Det er autorisert 17 prester fra 2005. De er fra Island (6), Danmark (4), Tyskland (4) og Sverige (3).

Vedtak

Bispemøtet drøftet forståelsen av tilsettingsforskriftens § 5 i lys av den praksis som foreligger.

Bispemøtet mener det må stilles samme krav til personer som gis autorisasjon i medhold av EØS-forskriften som til personer utdannet i Norge med henblikk på kompetanse. Bispemøtet ber arbeidsutvalget drøfte dette med departementet.

Saksordfører: Solveig Fiske
Saksbehandler: Dag Håkon Eriksen/Christofer Solbakken

Saksdokumenter:
Eksempel på godkjenning

Biskopens godkjenning av lokal trosopplæringsplan

Etter ny plan for trosopplæring skal biskopen godkjenne lokal trosopplæringsplan. Det kan være hensiktsmessig å drøfte spørsmål vedrørende kriterier for biskopenes godkjenning av lokale planer for trosopplæring i Bispemøtet.

Menighetsrådet skal vedta lokal plan i tråd med den retningsgivende nasjonale planen for trosopplæring, og biskopen skal godkjenne denne, og vurdere planens innhold, mål, realisme og systematikk ut fra retningslinjene i den nasjonale planen og lokale forhold, jf kapittel 8 s. 41.

Vedtak

Bispemøtet drøftet premisser for biskopenes godkjenning av lokale trosopplæringsplaner. Biskopene er opptatt av å forvalte godkjenningsmyndigheten på en konstruktiv måte, og legge til rette for gode prosesser mellom menighet og biskop. Når det gjelder spørsmålet om klageinstans, ser ikke Bispemøtet det som hensiktsmessig. Bispemøtet ser nødvendigheten av å tydeliggjøre troens kjernestoff.

Saksordfører: Erling Pettersen
Saksbehandler: Christofer Solbakken

Nordisk bispemøte i Norge 2013

Det norske Bispemøtet er arrangør for nordisk bispemøte i 2013. Forrige gang nordisk bispemøte var i Norge, ble det lagt til Sola strandhotell utenfor Stavanger.

Nordisk bispemøte har tradisjonelt vært lagt til månedsskiftet juni/juli. Det antas mest praktisk å videreføre dette, da det vil gripe minst inn i andre embetsforpliktelser. Omfanget av møtet strekker seg gjerne til 3-5 dager, inkludert reisedager.

Vedtak

Nordisk bispemøte arrangeres i Norge i overgangen juni/juli 2013. Bispemøtet ber arbeidsutvalget oppnevne to biskoper som sammen med generalsekretæren gis i oppdrag å forberede forslag til sted, tema og programkonsept for nordisk bispemøte i 2013. Saken drøftes videre i 2011.

Saksordfører: Christofer Solbakken
Saksbehandler: Hege Flo Øfstaas

Møteplan 2011-2012

2011

Dato	Møte
24.-28. januar	Bispemøte, Voksenåsen
15. mars	BM AU
17. mars	Bispemøte
3. mai	BM AU
23.-24. mai	Bispemøte, Fredrikstad
14. juni	BM AU
13. september	BM AU
17.-21. oktober	Bispemøte, Voksenåsen
15. november	BM AU
13.-14. desember	BM AU

2012

Dato	Møte
13.-17. februar	Bispemøte, Voksenåsen
13. mars	BM AU
3. mai	BM AU
11.-14. juni	Bispemøte, Svalbard
12. juni	BM AU
11. september	BM AU
15.-19. oktober	Bispemøte, Voksenåsen
13. november	BM AU
13.-14. desember	BM AU